

Opetusministeriö
KTPO/TP
Johtaja Sakari Karjalainen

Viite: Tutkimuseettiselle neuvottelukunnalle 16.4.2003 esitetty kommenttipyyntö koskien 24.4. pidettävää Euroopan unionin instituutioiden välistä kantasolututkimusseminaaria

Tutkimuseettinen neuvottelukunta on vastaanottanut kommenttipyyntönsä johtaja Sakari Karjalaiselta 16.4.2003 Brysselissä 24.4.2003 pidettävää kantasolututkimusseminaaria varten. Määräajan rajallisuudesta johtuen alla olevia kommentteja ei ole käsitelty neuvottelukunnan täyskokouksessa ja siksi neuvottelukunta varaa mahdollisuuden myöhemmin tarkentaa kannanottoaan. Pääsihteeri on konsultoinut neuvottelukunnan puheenjohtaja Gustav Björkstrandia ja varapuheenjohtaja Jaana Hallamaata kommenttien muotoilemiseksi. Lähtökohtana kommentteille on ollut Euroopan komission julkaisema raportti ”Report on Human Embryonic Stem Cell Research” 3.4.2003, joka on tehty kyseisen seminaarin taustamuistioksi.

Kommentteinaan tutkimuseettinen neuvottelukunta lausuu seuraavaa:

Neuvottelukunta on huojentunut havaitessaan, että Euroopan komissio jakaa neuvottelukunnan käsityksen bioetiikan ja ihmisen kantasolujen tutkimuskäytön laillisuuden kuulumisesta jäsenvaltioiden omaan päätäntävaltaan (Sopimus Euroopan unionista, artikla 6 ja kantasoluraportti s. 12). Toisaalta Euroopan parlamentti on 10.4.2003 äänestänyt kloonattujen ja luovutettujen ihmisalkioiden tutkimuskäyttöä vastaan EU:n jäsenvaltioiden alueella (The Guardian 11.4.2003), mikä on voimakkaasti ristiriidassa sekä yllä mainitun komission näkökannan ja neuvottelukunnan oman tulkinnan kanssa. Siksi Euroopan unionin eri instituutioiden väliset tulkintaerimielisyydet tullevat väistämättä esiin myös yllä mainitussa seminaarissa.

Edellä mainitusta huolimatta EU:n toimielimet voivat asettaa EU:n omalla rahoituksella tapahtuvalle tutkimukselle rajaehdoita, jotka on jo joltain osin lyöty lukkoon kuudetta puiteohjelmaa hyväksyttäessä. Niihin sisältyy 1) reproduktiivisen kloonauksen kielto, 2) ihmisen perimän muuttamista koskeva tutkimuksen kielto silloin, kun muutokset olisivat perinnöllisiä ja 3) alkioiden tuottaminen yksinomaan

tutkimustarkoituksiin (sis. myös tumansiirtotekniikalla tuotetut alkiot) eli terapeuttisen kloonauksen kielto.

Näiltä osin rajanvedot on siis lyöty jo aiemmin lukkoon tämän puiteohjelman ajaksi, eikä rajaehtoihin enää pysty vaikuttamaan. Sen sijaan nyt työn alla on tarkempien yksityiskohtaisten ohjeiden tekeminen EU:n rahoituksella tehtävälle alkiotutkimukselle ja tutkimukselle, jossa käytetään alkion kantasoluja siltä osin, kun tutkimus ei ole rajattu kuudennen puiteohjelman ulkopuolelle (kantasoluraportti s. 13).

Näiltä osin tutkimuseettinen neuvottelukunta yhtyy Euroopan etiikkatyöryhmän (European Group on Ethics, EGE) asiantuntijalausuntoon (raportin Annex E, p. 68, tiivistelmä raportin s. 34-37), jonka mukaan mm.:

1. alkiotutkimuksen tulee perustua ihmisarvon kunnioittamisen, yksilön autonomian, oikeudenmukaisuuden, tutkimuksen vapauden ja suhteellisuuden periaatteille;
2. alkiotutkimusta ei voida kieltää alkion kunnioittamisen periaatteella, jos vaihtoehtona on alkioiden hävittäminen (hedelmöityshoidoista ylijäävät alkiot);
3. alkioiden tuottaminen yksinomaan tutkimustarkoituksiin ei ole perusteltua, jos tutkimusta voidaan tehdä hedelmöityshoidoista ylijäävillä alkioilla (tähän liittyen EGEN suositus on, että tumansiirtotekniikan hyväksikäyttö alkioiden tuottamiseksi ei olisi vielä tässä vaiheessa perusteltua, koska tutkimusta voidaan tehdä myös hedelmöityshoidoista ylijäävillä alkioilla. Tältä osin tutkimuseettisen neuvottelukunnan kannanotto on varauksellinen. Ks. maininta ESF:n raportista alla)
4. aikuisten kantasolujen tutkimuskäyttöä tulee voimakkaasti tukea (tosin tämä kysymys ei ole komission keskustelun keskipisteenä, sillä nyt on kyse pelisääntöjen rakentamisesta nimenomaan alkion kantasolujen tutkimukselle)
5. alkiotutkimukseen tarvitaan sukusolujen luovuttajien suostumus;
6. suostumuksen lisäksi tarvitaan eettisen toimikunnan hyväksyntä ja/tai viranomaislupa;
7. alkion luovuttamisesta tutkimuskäyttöön ei tule maksaa palkkioita;
8. luovuttajien anonymiteetti on säilytettävä; ja
9. tutkimuksen tulokset on oltava saatavilla myös muille tiedeyhteisön jäsenille ja yleisölle.

European Science Foundation:in raportti (Nr. 18, August 2002) noudattaa varsin samoja suuntaviivoja. Suurin yksittäinen (ihmisen alkioita koskeva) eroavaisuus on, että ESF suosittaa terapeuttisen kloonauksen rahoittamista vahvan viranomaiskontrollin alaisena. Terapeuttisen kloonauksen salliminen näyttää olevan

neuvottelukunnan käymien epävirallisten keskustelujen mukaan yleisemminkin Suomessa vallalla oleva kanta.

Yllä olevaan nojautuen tutkimuseettisen neuvottelukunnan kommentti kantasoluja koskevaa seminaaria varten tässä vaiheessa on ennen kaikkea se, että kaikkien EU:n eri instituutioiden tulisi myöntää toimivaltansa rajat bioetiikkaa koskevissa asioissa ja jättää ihmisen alkioita koskeva kantasolututkimus jäsenvaltioiden omaan harkintaan. Tältä osin EU:n eri instituutioiden tulkintaerimielisyyksien ratkaiseminen on edellytys yksityiskohtaisemmalle keskustelulle. EU voi asettaa erityisehtoja kuudennen puiteohjelman yhteydessä jakamalleen tutkimusrahoitukselle, ja koska tutkimuseettinen neuvottelukunta katsoo, että ihmisalkioilla tehtävä kantasolututkimus tulisi kuulua myös EU:n oman tutkimusrahoituksen piiriin, se kannattaa yllä mainittuja EGen ehdottamia tiukkoja erityisedellytyksiä alkiotutkimukselle.

Helsingissä, 22. huhtikuuta 2003

Salla Lötjönen
pääsihteeri